

Aborigines van 1901 tot heden

Ad Borsboom

Een groot deel van de 20ste eeuw vielen Aborigines onder speciale wetten en werden in reservaten geplaatst. Daar verloren ze hun laatste beetje zelfstandigheid: ze mochten zich niet vrij bewegen en hadden toestemming nodig voor alles wat ze zelf wilden beslissen; van huwelijkskeuze tot het houden van huisdieren toe. Het groeiend aantal kinderen van gemengde afkomst begon de overheid ernstig zorg te baren. De gangbare ideeën waren dat de traditionele Aborigines uiteindelijk wel zouden uitsterven, maar wat te doen met snel groeiende kinderen van Aboriginal moeders en blanke vaders? Een van de zwarte bladzijden uit de Australische geschiedenis is de oplossing die vaak voor die kinderen werden bedacht: met de speciale Aboriginal wetgeving in de hand dwong de overheid de moeders deze kinderen af te staan. Ze werden elders, veelal ver weg, in gestichten ondergebracht om opgevoed te worden voor ongeschoold werk in de Australische samenleving. Aan deze praktijk kwam pas ver na de Tweede Wereldoorlog een einde. Tot dan zouden deze speciale wetten het leven van Aborigines beheersen.

Politieke en culturele emancipatie. Inmiddels waren vele Aborigines, vooral in de stedelijke gebieden, mondiger geworden. De protesten richtten zich nu op twee punten: weg met ongelijkheid en achterstand enerzijds, en recht op een eigen Aboriginal identiteit anderzijds. Met groeiende steun van de niet-Aboriginal bevolking leidde dat tegen het einde van de jaren tot een politieke omslag. Deze hield de erkenning in van het Aboriginal recht op een grote mate van zelfbeschikking en de zo gehate Aboriginal Wetten werden een voor een afgeschaft. In 1968 kregen de Aborigines eindelijk burgerrechten.

Voor de Aborigines zelf stond de strijd om landrechten centraal in deze politieke en culturele emancipatiestrijd. Tegen de achtergrond van de centrale plaats van land in de Aboriginal cultuur is dat niet verwonderlijk. Waar Aborigines nog op het land woonden en leefden van de opbrengsten daarvan, betekende bezit van dat land de basis voor een economisch en spiritueel levensvatbare cultuur. Waar dat niet het geval was, bijvoorbeeld voor de grote groep ontheemde Aborigines in de bewoonde gebieden van Australië, hadden landrechten een grote symbolische waarde omdat het een erkenning zou betekenen van aangedaan onrecht en daarom de basis vormde voor compensatie. Ook viel er een kentering in het denken van missie en zending te bespeuren. Langzaam groeide erkenning en waardering voor tal van aspecten van de inheemse religie, met name het spirituele karakter daarvan. Tegen deze achtergrond steunden de Christelijke kerken ook steeds vaker de Aborigines in hun politieke strijd, zowel voor landrechten als voor het bestrijden van achterstand en discriminatie.

Een volgend belangrijke succes was de erkenning van landrechten in het Noordelijk Territorium in 1976. Dat gebied, een staat in wording, viel onder het gezag van de centrale overheid in Canberra die bij monde van premier Gough Whitlam landrechten beloofd had. Aborigines in de grote reservaten, zoals Arnhem Land, kregen zonder meer zeggenschap over hun gebied. Deze reservaten werden Aboriginal Land omdat het evident was dat Aborigines daar eeuwenlang gewoond hadden. Elders, waar Aborigines van hun land verjaagd waren, konden ze hun oorspronkelijke land terug claimen als ze hun traditionele band met dat land aannemelijk konden maken. Dit geschiedde tijdens hoorzittingen van een speciaal daarvoor aangestelde rechter, waarbij Aborigines vooral nadruk legden op hun verbondenheid met het land door de mythologie en afstamming. Inmiddels hebben Aborigines op deze wijze al meer dan 40% van het Noordelijk Territorium terug gekregen.

Ondanks deze vooruitgang groeide de onvrede onder Aborigines gestaag in de jaren tachtig. Landrechten bleven voornamelijk beperkt tot het Noordelijk Territorium omdat de andere Australische staten niet of nauwelijks volgden.

Mabo. Een volgende stap met verregaande gevolgen is onlangs gezet (juni 1992) toen de Hoge Raad vastlegde dat Australië in 1788 ten onrechte als Terra Nullius (leeg land) beschouwd werd. De Hoge Raad erkent nu dat er inheemse rechten op land bestonden ten tijde van de Britse invasie en ontnemt met dit besluit de feitelijke grondslag waarop de oorspronkelijke oteigenen van land gebaseerd is.

Deze zaak is inmiddels bekend als de 'Mabo Case'; Mabo is de naam van de Aboriginal man die tien jaar daarvoor naar de Hoge Raad stapte om een uitspraak te ontlokken. Hoewel de man zelf zes maanden voor de uitspraak in 1992 overleed zal zijn naam in de geschiedenis boeken van Australië een begrip blijven.

Wat de consequenties van deze uitspraak zijn zal de toekomst uitwijzen. Feit is in elk geval dat Aborigines in andere gebieden dan het Noordelijk Territorium nu ook claims op land dat nog niet in gebruik zijn gaan leggen. Ook streven overheid en Aboriginal belangenorganisaties naar een soort sociaal contract om de achterstand op de vele terreinen van het maatschappelijke bestaan ongedaan te maken. Daarnaast heeft de Mabo uitspraak ook grote symbolische waarde voor de bijna 500.000 Aborigines die Australië nu telt. Het is niet alleen de erkenning dat land ten onrechte afgenomen is en dat dit desastreuze gevolgen heeft gehad voor vele Aboriginal samenlevingen. Het is tegelijkertijd de erkenning van de eigen culturele identiteit van Australische Aborigines, hoezeer hun levensomstandigheden in de huidige tijd ook van elkaar mogen verschillen.

Hoe verder? De situatie in Aboriginal Australië vertoont op dit ogenblik twee tegenovergestelde gezichten. Enerzijds het groeiende politieke en culturele zelfbewustzijn dat heeft geleid heeft tot successen rond landrechten, erkenning van de unieke plaats van deze eerste Australiërs in de brede samenleving en een niet meer weg te denken plaats in het publieke domein en in het bewustzijn van de rest van de bevolking. Anderzijds leeft een groot deel van de Aboriginal bevolking nog steeds in omstandigheden die een moderne 'nation state' onwaardig zijn.

Statistisch hebben Aborigines een levensverwachting die bijna 17 jaar lager ligt dan die van de andere Australiërs. Ze scoren slechter op alle sociale indicatoren zoals gezondheid, werkloosheid, opleiding, huisvesting en psychisch welzijn. Aboriginal leiders hameren er dan ook voortdurend op dat er nog een lange weg te gaan is voordat er sprake is van gelijkwaardigheid. In 2008 maakte de toenmalige premier Kevin Rudd een gebaar waar Aborigines aan lang op hadden aangedrongen: een officiële verontschuldiging namens de Australische regering aan de inheemse bevolking voor twee eeuwen onrecht.

Er is nog een lange weg te gaan om langdurige uitsluiting, discriminatie en achterstand om te buigen in respect en gelijkwaardigheid. Wat Aborigines zelf 'a journey to reconciliation' noemen kent enkele veelbelovende tussenstations: de erkenning van burgerrechten in 1967, de erkenning van landrechten in de Northern Territory in 1976, het ongeldig verklaring van het Terra Nullius begrip in het Mabo besluit van 1992 en de officiële verontschuldiging van de Australische regering in 2007. En dan nu de volgende stap, het aangekondigde referendum om Aborigines te erkennen als oorspronkelijk volk met een unieke plaats in de Australische geschiedenis en samenleving. Niemand kan zeggen wanneer het eindstation bereikt is, maar Aborigines zijn niet meer weg te denken uit het publieke debat en maken nu blijvend deel uit van de Australische nationale identiteit en haar geschiedenis, een geschiedenis die, zo is nu algemeen geaccepteerd, niet pas begon in 1788, maar zo'n 50 duizend jaar daarvoor.